

DIGITAL LITERACY- A CHALLENGE OF MODERN EDUCATION

Svetlana Pandiloska Grncharoska

Faculty of pedagogy, University of Tetovo, svetlana.pandiloska@unite.edu.mk

Fadbi Osmani

Faculty of pedagogy, University of Tetovo, fadbi.osmani@unite.edu.mk

Agron Iljazi

Faculty of pedagogy, University of Tetovo, agron.iljazi@unite.edu.mk

Abstract: It was expected that digital technology would solve the educational crisis caused by the conflict of traditional teaching and the demands of the new age. Indeed, distance learning, through the use of the internet, satisfies a range of needs for the first time by ensuring greater accessibility and flexibility of education as well as individualized and active learning. Nevertheless, experience has shown that technology alone is not enough. The purpose of this paper is to indicate the need of fulfilling two conditions: for schools to have adequate IT equipment and for teachers to be familiar with the opportunities provided by information and communication technology and to be able to use those opportunities effectively. The changes in the organization and realization of the educational process clearly reflect the capacity of the educational system to deal with the current challenges. The results of the analysis showed that the solutions are in the interdisciplinary approach that will indicate the advantages of digital literacy, but also in the limitations that every teacher should consider.

Keywords: digital literacy, education system, distance learning

ДИГИТАЛНАТА ПИСМЕНОСТ ПРЕДИЗВИК НА СОВРЕМЕНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Светлана Пандилоска Грнчаровска

Педагошки факултет, Универзитет во Тетово, svetlana.pandiloska@unite.edu.mk

Фадби Османи

Педагошки факултет, Универзитет во Тетово, fadbi.osmani@unite.edu.mk

Агрон Илјази

Педагошки факултет, Универзитет во Тетово, agron.iljazi@unite.edu.mk

Резиме: Се очекуваше дека дигиталната технологија ќе ја реши образовната криза настаната поради конфликтот на традиционалната настава и барањата на новото време. И навистина учењето на далечина, преку интернет за прв пат задоволува низа потреби осигурувајќи поголема достапност и флексибилност на образованието како и индивидуализирано и активно учење. Но, искуството покажа дека технологијата сама по себе не е доволна. Целта на овој труд е да укаже на неопходноста од исполнување на два услова: училиштата да имаат соодветна информатичка опрема и наставниците да бидат запознаени со можностите кои ги пружа информациско - комуникациската технологија и да бидат оспособени тие можности делотворно да ги користат. Промените во организацијата и реализацијата на воспитно-образовниот процес јасно го отсликуваат капацитетот на образовниот систем да се справи со актуелните предизвици. Резултатите од анализата покажаа дека решенијата се во интердисциплинарниот пристап кој ќе укаже на предностите на дигиталната писменост, но и ограничувањата кои треба да ги има предвид секој наставник.

Клучни зборови: дигитална писменост, образовен систем, учење на далечина

1. ВОВЕД

Современите европски иницијативи се сведуваат на создавање на инфраструктура за дигитално опосменување на граѓаните. Се актуелизира потребата од дигиталната писменост. Имено, оспособеноста на поединците за снаоѓање во мноштвото од информации, поседувањето на вештини за пронаоѓање, одбирање, вреднување и ефективно користење на информациите зависи од дигиталната писменост.

Се сметаше дека дигиталната технологија ќе ја реши образовната криза настаната поради конфликтот на традиционалната настава и барањата на новото време. И навистина учењето на далечина, преку интернет за прв пат задоволува низа потреби на современото општество осигурувајќи поголема достапност и флексибилност на образованието како и индивидуализирано и активно учење. Но, искуството покажа дека

технолозијата сама по себе не е доволна. Имено, достапноста на технолозијата и вештините потребни за нејзина употреба се само прв чекор за потполно искористување на потенцијалот на информатичкото општество. (Špiranec, 2003).

Поединецот денес мора да биде оспособен користејќи ја технолозијата да дојде до потребните информации и од мноштвото да знае да ја препознае и да ја искористи потребната информација. Оттука произлегува дека традиционалната писменост (читање, пишување и сметање), од неодамна ја вклучува и дигиталната писменост. Писменоста за 21 век воведува нов збир на знаења, вештини и ставови потребни за успешен и квалитетен живот.

Определбата на дигиталната компетенција вклучува неколку компоненти, тоа се: медиската писменост, компјутерската писменост и дигиталната писменост, кои често се изедначуваат иако се работи за различни феномени. (Boettcher, Conrad, 2016)

Имено, медиската писменост се однесува на способноста за „конзумирање“ и критички однос кон информациите добиени по пат на масовните медиуми како што се радиото, телевизијата, весниците и интернетот.

Компјутерската писменост се остварува по пат на дефинирано ниво на употреба и оперирање со компјутерските системи, мрежи и програми.

Додека пак, дигиталната писменост се однесува на способноста за читање и разбирање на мултимедијални текстови, слики и звуци. Иако поголемиот број на автори за дигиталната писменост говори во однос на информациите достапни преку интернет, тука секако спаѓа и дигитализираната граѓа. Конкретните вештини опфатени со овој термин вклучуваат донесување на суд за on-line изворите, пребарување по интернет, управување со мултимедијалната граѓа и комуницирање по пат на мрежи. (Ko, Rossen ,2017)

Врз основа на наведените дефиниции може да се заклучи дека писменоста за 21 век е концепт во кој се преплетуваат разновидни писмености.

2. ВКЛУЧУВАЊЕ НА ДИГИТАЛНИТЕ МЕДИУМИ ВО ОБРАЗОВАНИЕТО

Денешното образование се соочува со многу предизвици. Еден од нив несомнено е и изменетата на улогата на училиштата и наставниците како единствени пренесувачи на информации. Развојот на нови начини на комуникација и решавање на образовните задачи со помош на виртуелната педагогија, образованието на далечина, отвореното образование стануваат реалност.

Сето ова бара промени во организацијата и реализацијата на воспитно-образовниот процес во училиштата.

Покрај тоа примената на дигиталните медиуми влијае и врз активностите на микро ниво т.е. во училищата и ја подобрува комуникацијата помеѓу наставниците и учениците, а во некои случаи и го заменува наставникот. Анализите покажуваат дека изменетиот начин на работа може да ги мотивира дури и оние ученици кај кои сите други методи се покажале неуспешни.

Оправданоста од интеграцијата на технолозијата се заснова врз нејзината способност да ја отвори училищата за други можности за учење кои постојат надвор од училиштето или да ја прошири понудата за учење. Многу е значајно тоа што употребата на компјутер ја поттикнува индивидуализацијата на наставата, со што го подобрува и квалитетот на учењето. Учениците обично се воодушевени и го прифаќаат учењето од наставниот материјал во електронска форма. Секој ученик ги обработува зададените теми со темпо кое му одговара повторува и истражува на свој сопствен начин.

Ова понекогаш наидува на спротивставени ставови. Имено, едни веруваат дека процесот на учење треба да се базира врз општи теориски основи од кои треба да тргнуваат сите правци за учење поставени од наставникот. Според ова мислење отворениот процес на учење би се засновал врз подобар приод до постоечките ресурси и подобра презентација значајните факти и извори на знаење.

Други пак ја нагласуваат важноста од учењето како резултат на социјална интеракција и фокус кон ученикот. Во овој случај клучен фактор при секој вид на учење е градење на учениковата автономност и моќ преку разбирање на знаењето. А знаењето со разбирање главно се заснова врз активно откривање и учење базирано на проекти. Реалноста е некаде помеѓу. (Evropska Komisija, 2003)

Активното учество на учениците понекогаш налага напуштање на содржините од курикулумот што подразбира поинаков распоред на времето и ритам од презентацијата наставник - ученик.

Обуката на учениците за основните ИКТ вештини се смета за една од целите тие да се стекнат со дигитална компетенција. Меѓутоа сеуште не постои консензус како треба оваа компетенција генерално да се третира во училишниот курикулум. Некои политики се фокусираат на компјутерската писменост други пак се посеопфатни и вклучуваат образование за сите медиуми.

3. ПОДГОТВЕНОСТА НА НАСТАВНИЦИТЕ ЗА СПРАВУВАЊЕ СО ПРЕДИЗВИКОТ

ИКТ не е само средство за поинакво презентирање на постоечките содржини таа со себе носи и нови парадигми за учење и ги менува односите во и меѓу институциите за учење било да се тие формални или неформални. (Evropska Komisija, 2003) Станува сè појасно дека ИКТ не е замена за образованието „лице в лице“. Наставниците треба да комбинираат работа во групи и колаборативно учење базирано на ИКТ, училишни активности и самостојни далечински активности. За ова се потребни додатни ресурси на многу нивоа. Смената од процес на настава кон процес на учење поставува нови барања врз образовниот систем како на пример обезбедување на подобри услуги за професионално насочување на учениците, при што ќе се води сметка за разни стилови на учење и разни нивоа на способности.

Покрај тоа се јавува и уште една општа тенденција, а тоа е од наставниците да се бара тие да го создаваат педагошкиот материјал потребен за активностите кои ќе се реализираат на час. Целта на ваквите материјали е наставниците да се ангажираат во производството на наставни содржини при што ќе ги имаат на ум потребите на корисниците. Ваквото производство го доведува во прашање квалитетот на овие материјали но, има и неколку предности, како на пример: им овозможува на наставниците да го разберат креативниот процес на производство на наставните материјали и да покажат грижа за потребите на корисниците.

Што се однесува пак до евалуацијата на знаењата, интеграцијата на ИКТ бара традиционалните форми на оценување да се променат и да се развијат процедури за евалуација на образованието базирани на ИКТ. Наставниците се сведоци на интересни интеракции и созревање на учениците во активностите базирани на ИКТ. Традиционалната сумативна евалуација не ги признава овие промени и ја сведува учениковата работа на оценки, а не на личен развој и градење на знаење. (Evropska Komisija, 2003)

Сегашните курикулуми честопати се гледаат како пречки за интеграцијата на ИКТ бидејќи содржината на дадена дисциплина или може да се предава без ИКТ или е некомпатибилна со мултидисциплинарниот приод за кој се залага ИКТ. ИКТ е покомпатибилна со приодот на поновите курикулуми кои се развиваат во наставата по природни науки, отколку во дисциплинарниот приод кој преовладува кај повеќето курикулуми. Наставниците, менаџерите и политичките раководства бараат докази дека инвестирањето во ИКТ се исплатува и носи подобри резултати во учењето. Меѓутоа такви докази е тешко ако не и невозможно да се дадат. За да биде убедлива споредбата помеѓу наставата со примена на ИКТ и традиционалната настава, потребно е да се идентификуваат сите одлучувачки фактори и да се посочи влијанието на секој од нив. Во ситуацијата на учење присутни се многу променливи елементи, и речиси е невозможно да се идентификува ефектот од секоја можна интеракција.

Добрите страни со кои се објаснува успехот на ИКТ се задоволување на реалните потреби и барања на учениците и наставниците, како и зголемени ефекти од учењето како резултат на зголемена мотивација и висококвалитетни ресурси.

Додека пак како слаби страни се посочуваат недостатокот на финансиски средства или нефлексибилно користење на фондовите, непостоење на координација меѓу поедините актери и јасна визија на национално ниво, потреба од развој на компетенциите на наставниците, како и одсуство на стимулативно оценување и надворешна евалуација. (Evropska Komisija, 2003)

4. УЛОГАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Значајно е учениците да се здобијат со технички вештини, но уште поважно е да се стекнат со дигитална компетенција и да станат критички свесни за тоа како медиумите и дигиталната технологија влијаат врз начинот на кој учат, мислат, творат и се искажуваат. Учесниците во образовниот процес треба да се обучени да се снаоѓаат со промените, несигурноста и иновациите. Зголемената комплексност на денешните училишта, училиници и средини за учење укажува на потребата од разбирање на образовните активности на поинаков, нов начин и од развивање на нови аналитички модели и практики за тоа како можат да се организираат образовните активности.

Во рамки на школските и воншколските активности време е за оспособување на децата и младите за автономно, креативно и општествено одговорно дејствување. Таа оспособеност значи поединецот да може со помош на дигиталните медиуми да го приближи светот и истовремено да стекне увид во промените условени од дигиталните медиуми, односно од технолошкиот развој. Таа задача не се однесува само за поедини образовни туку на интердисциплинарните подрачја.

Целокупниот развој упатува на тоа дека одредени институции особено училиштата веќе немаат монопол во процесот на учењето, туку учењето се одвива на различни места и на начин кој им одговара на индивидуалните потреби. При тоа учењето веќе не е прилагодено само на одредена квалификација туку е целоживотен процес.

Токму поради тоа што учењето сè повеќе се одвива во таканеречено неформално окружување, важно е да им се пружат различни можности на оние кои не се во спрега со институционализираните контексти или не можат да ги перципираат поради други ограничувања.

Соодветно пошироко влијание може да се постигне со содржините на Интернет. Интернетот е истовремено и „видно место“ на кое е возможно интензивно да користење со дигиталните медиуми на подрачјето на образованието. Тоа од една страна значи ставање на располагање на содржините од структурата и на наставниците и на учениците, а од друга страна користење на самата компјутерска мрежа за пренесување на иновациите.

Интеграцијата на дигиталните медиуми во образовните процеси е отежната поради несразмерноста помеѓу бавниот процес на иновации во образовните институции и брзината на циклусот на технолошки иновации. Оваа дискрепанца за училиштето има далекусежни последици. Поради медиското окружување во кое се движат учениците постои сè поголема опасност за нивно оддалечување од училишното окружување. (Барбареев, Пандилоска-Грнчаровска, 2020)

Образованието со помош на дигиталните медиуми мора да се соочи со брзиот пораст на медиските индустрии, забрзаната промена на условите во кои живеат младите луѓе и брз развој на новите жанрови и формати како и изменетиот начин на информирање поради мултимедиското окружување.

Преку образованието со помош на дигиталните медиуми ќе мора да се пронајде начин како на училиштата да им се пренесе свеста за важноста од дигиталната компетенција во поширока смисла.

5. ЗАКЛУЧОК

Времето во кое живееме и работиме е време на напредна компјутерска технологија. Скоро со сè што не окружува управуваат компјутерите. Веќе е нормално за секое прашање кое не мачи да го вклучиме компјутерот да го побараме терминот на некој пребарувач и да причекаме неколку секунди за одговор. Сè повеќе имаме задачи и сè помалку време тие да се решат на задоволувачки начин и во што пократок рок.

Сето ова ја наметнува потребата од дигитална компетенција како основа за активно вклучување на поединците во општеството.

Дигиталната компетенција вклучува доверлива и критичка употреба на ИКТ за работа, во слободно време и за комуникација. На најосновно ниво основните ИКТ вештини опфаќаат: употреба на компјутерите за воспоставување, пристап, производство, презентација и размена на информации, како и комуникација и учество во мрежа на соработка преку Интернет. (Commission of the European Communities, 2005). Дигиталната компетенција бара темелно разбирање и знаење за природата, улогата и можностите на ИКТ во секојдневните ситуации, во личниот и социјалниот живот како и на работа. Ова ги вклучува основните компјутерски апликации како што се: обработка на зборови, табеларни пресметки, бази на податоци, складирање и управување со информации, разбирање на можностите на Интернетот и комуникација преку електронските медиуми (електронска пошта, мрежни алатки) во слободно време со цел размена на информации, мрежна соработка, учење и истражување. Поединците исто така треба да разберат на кој начин ИКТ може да ја поддржи креативноста и иновативноста и да станат свесни за прашањата околу важноста и сигурноста на расположивите информации како и етичките принципи на интерактивното користење на ИКТ. Потребните вештини вклучуваат: способност за барање, собирање и обработка на информации и нивна употреба на критички и систематичен начин проценувајќи ја важноста и разликувајќи го реалното од виртуелното при пребарувањето на веб-страниците. Поединците треба да имаат способности за употреба на алати за производство, прикажување и разбирање на комплексните информации и способност за пристап, пребарување и употреба на услуги од Интернет. Тие исто така би требало да ја употребат ИКТ во насока на поддршка на критичкото мислење, креативноста и иновациите.

Употребата на ИКТ бара критички и рефлексивен став кон расположивите информации и одговорна употреба на интерактивните медиуми, интерес за ангажирање на заедницата и поврзување за културни, социјални и/или професионални цели во насока на поддршка на компетенциите. (Пандилоска-Грнчаровска, С.2020)

Компетенциите кои се однесуваат на употребата на медиумите и со кои располагаат учениците се релативно мали и се однесуваат на користење на стандардните програми, значи на вештините за ракување.

Што се однесува пак до наставниците работата со дигиталните медиуми за многу наставници најнапред е насочена кон технички и софтверски прашања, а потоа кон дидактичко – методичките прашања и насоки, како со помош на дигиталните медиуми да се подобри наставата, односно како полесно да се изложат стручните содржини во наставата.

ЛИТЕРАТУРА

- Барбареев, К., & Пандилоска-Грнчаровска, С. (2020). Методика на наставата - од наука до уметност, 2-ри Август, Штип
- Пандилоска-Грнчаровска, С. (2020). Клучни компетенции за доживотно учење, Litera Group, Арбериа Десигн, Тетово
- Boetcher, J., & Conrad, R. (2016). *The online teaching*, PB Printing, USA
- Commission of the European Communities. (2005). *Recommendation of the European parliament and of the council on key competences for lifelong learning*, Brussels, str. 16.
- Evropska Komisija. (2003). Tekoven izveštaj: *Implementacija na obrazovanie i obuka 2010*, Brisel, str.18.
- Hockly, N., & Clandfield, (2017). *Teaching online- tools and techniques, options and opportunities*, PTPS, UK
- Ко, S., & Rossen, S. (2017) *Teaching online- a practical guide*, Routledge, USA
- Pritchard, A. (2009). *Ways of learning*, Routledge, London and New York
- Westwood, P. (2008). *What teachers need to know about teaching methods*, ACER Press, Australia
- Špiranec, S. (2003). *Informacijska pismenost, Edupoint, br.17, Zagreb, str.6.*
<http://edupoint.carnet.hr/casopis/17/clanci/1.html>